

شیوه‌های ترغیب افراد به

مطالعه، کتابخوانی و روش‌های مطالعه صحیح

(جزوه‌ی آموزشی)

مجتمع آموزش عالی اصفهان

معاونت پژوهش

خداوند منان انسانها را به گونه ای آفریده است که از بدو تولد تا هنگام مرگ حس کنجکاوی و فراگیری را همراه خود دارند. این انسانها هستند که باید تلاش نمایند تا این حس را پرورش داده و شکوفا سازند. در این میان عواملی وجود دارد که می تواند کمک کند تا انسان به سمت شکوفاسازی و تکامل حس کنجکاوی و یافتن پاسخی برای سوالات بسیار خود و دیگران، سوق یابد.

فواید مطالعه

انسان موجودی کمال گرا است و با سکون و سکوت سازگاری ندارد او همیشه به دنبال راهی است که یک قدمپیش گذارد و گره ای از مشکلات خود بگشاید بنابراین او برای پیشرفت در عرصه های زندگی، احتیاج به شناخت نسبتاً کاملی از خود و جامعه دارد و باید با گذشته و آینده ارتباط برقرار کند.

کتاب و مطالعه، عاملی برای شناخت و رشد دینی، فرهنگی، اخلاقی و اجتماعی انسان است. با کتاب خوب انسان ساخته می شود، رشد می کند و برای حرکت آماده می شود. کتاب انسان را به مرزهای علم و دانش نزدیک می کند و او را به قلّه های رفیع معرفت و آگاهی می رساند.

طلاب هنگام باز کردن کتاب در حقیقت درهای سعادت و خوشبختی را به روی خود می گشایند تا درمسیر ترقی و پیشرفت گام بردارند. کسب آگاهی بعنوان یکی از مهمترین و اساسی ترین هدفهای مطالعه و کتابخوانی مدنظر است و از جهتی سایر فواید مطالعه و کتابخوانی را هم تحت پوشش قرار می دهد.

بسیاری از دانشمندان و روان شناسان معتقدند که اساس و زیربنای شخصیت انسان در سالهای اول زندگی پایه گذاری می شود و آموخته های این دوران تأثیر عمیقی بر آینده زندگی فرد دارد. حال که چنین است اگر مطالب خواندنی مفید و سازنده در اختیار طلاب قرار گیرد و آنها از همان بدو ورود به مطالعه عادت کنند راه و رسم زندگی را خواهند آموخت و تحت تأثیر داستانها و کتابهای آموزنده، به رشد و تعالی خواهند رسید و در آینده نیز برای حل مشکلات خود از کتاب کمک خواهند گرفت. کتاب و کتابخوانی راهی برای تقویت روحیه ی دینی طلاب است. مطالعه کتابهای دینی و مذهبی به طلاب کمک می کند تا به درک صحیحی از مسائل دینی دست یابد و پیش از آن که دیر شود به رشد و شکوفایی لازم برسند. کتابخوانی باعث پیشرفت تحصیلی طلاب می گردد. همچنین مطالعه غیر درسی باعث بالا رفتن سطح فکر، فعال شدن ذهن، افزایش گنجینه لغات و افزایش علم و آگاهی می گردد.

«خواندن داستانهای مختلف، موجب شکل گرفتن ارزشهای گوناگون در ذهن طلبه می‌شود، حساسیت او را رشد می‌دهد و احترام به دیگران در او شکل می‌گیرد رضایتی که طلبه از مطالعه بدست می‌آورد او را متکی به خود بار خواهد آورد. سؤالهایی که در اثر مطالعه برای طلبه مطرح می‌شود و مقایسه‌هایی که او بین مسائل مختلف می‌کند در مجموع موجب می‌شود که او فردی خلاق بار آید». (نانسی لاریک ۱۳۶۶)

با بهره‌گیری از تخیل که ضرورت اساسی خلاقیت است دنیایی بزرگ و پهن‌تر در مقابل چشمان طلبه گشوده می‌شود و او قادر می‌شود آزادانه خیال‌پردازی کند. طلبه در این شرایط هرگز خود را محدود و محبوس در حصار واقعیتها و امور مشهود و ملموس ندیده و فارغ‌بال هر آنچه را که دلش می‌خواهد تصور می‌کند. (غلامعلی افروز ۱۳۷۲)

در یونان قدیم بر سردر کتابخانه تبس نوشته شده بود «درمانگاه روح» زیرا مطالعه باعث کاهش ناراحتی‌های هیجانی و عاطفی است و کتاب به عنوان یکی از مؤثرترین ابزار پیشگیری از ناراحتی‌های روحی و روانی و درمان این بیماریها شناخته شده است.

وقتی طلبه کتابی می‌خواند و به موضوع تازه‌ای پی می‌برد که مورد نیاز و علاقه اوست احساس لذت و آرامش می‌کند زیرا روح کنجکاو او به دنبال کشف حقایق تازه‌ای است و دلش می‌خواهد هر روز که می‌گذرد از مجهولات خود کاسته و بر معلوماتش بیفزاید و تا زمانی که به نتیجه دلخواه خود دست نیابد آرام و قرار نمی‌گیرد و در حقیقت افزایش آگاهی و معلومات خود نوعی لذت و آرامش معنوی را برای او به ارمغان می‌آورد که در شخصیت و رفتار او تأثیر بسیاری دارد.

کتاب‌خوانی توانایی طلاب را در بیان نیازها و خواسته‌هایشان افزایش می‌دهد. عدم توانایی در بیان مطالب، نیازها و خواسته‌ها به صورت کلامی و نوشتاری به میزان مطالعه و خواندن بستگی دارد. کسانی که در مطالعه، مهارت‌های لازم را پیدا می‌کنند در این زمینه‌ها توانایی ابراز عقیده را داشته و هرگز از بیان مطالب خویش واهمه‌ای به خود راه نمی‌دهند و بدون غلط و دست‌پاچگی به تشریح مسائل خود می‌پردازند و همین امر مانع سرخوردگی آنها در اجتماع شده و زمینه موفقیت و سعادتشان را فراهم می‌کند.

مطالعه یکی از بهترین راه‌های غنی‌سازی و بهره‌وری از اوقات فراغت است. استفاده مطلوب و شایسته از این اوقات تأمین‌کننده سلامت روان و رشد و تعالی شخصیت انسان است و بی‌برنامه‌گی و بی‌توجهی به این مهم زمینه‌ساز بسیاری از انحرافات و کجرویهای اجتماعی است. مطالعه از کم‌هزینه‌ترین روش‌های گذراندن اوقات فراغت است که اگر به روش صحیح انجام شود آرامش پایدار و بسیار خوبی خواهد داشت و در پیشگیری از بزهکاری و انحرافات طلاب تأثیر زیادی دارد.

آیا عادت به مطالعه امری اکتسابی است؟

عده‌ای از مسئولین و مربیان تصور می‌کنند که عادت به مطالعه امری ذاتی و خصلتی است که فقط در عده خاصی از افراد وجود دارد و تنها بعضی از طلاب به دلایل مختلف از جمله کنجکاوی، علاقه و... به آن روی می‌آورند و دیگران نمی‌توانند اهل مطالعه باشند و شاید براساس همین اعتقاد هیچگونه تلاشی برای ایجاد عادت به مطالعه در طلاب خود انجام نمی‌دهند.

پژوه‌شهای اخیر در زمینه تعلیم و تربیت ثابت کرده است که عادت به مطالعه یک امر اکتسابی است یعنی همان طور که یک طلبه، خواندن و نوشتن و حساب کردن را یاد می‌گیرد، می‌تواند مطالعه را هم بیاموزد. پس باید روش مطالعه را به او آموخت و او را به مطالعه عادت داد. در این مقاله سعی بر این است که نقش مدرسه زبان و معارف اسلامی و مدرسه راهر کدام بطور مجزاً مورد بررسی قرار داده تا وظیفه هر کدام جداگانه مشخص شود.

نقش مدرسه زبان و معارف اسلامی در تربیت طلاب جدیدالورود به مطالعه و کتابخوانی

مدرسه زبان و معارف اسلامی، اولین مدرسه‌ای است که طلبه در آن درس می‌آموزد و به عنوان نخستین پایگاه آموزش و پرورش و از اساسی‌ترین عوامل در تشکیل شخصیت طلبه است. مدرسه زبان و معارف اسلامی نقش بسیار مهمی در رشد و پرورش طلبه دارد و در تمام جنبه‌های فردی (معنوی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و...) اثری عمیق و غیرقابل انکار دارد. باید بپذیریم که اولین عامل مؤثر در ایجاد انگیزه و عادت به مطالعه و کتابخوانی در طلاب «مدرسه زبان و معارف اسلامی» است.

شیوه‌های زیر برای ایجاد انگیزه و عادت به مطالعه و کتابخوانی به دوستان پیشنهاد می‌شود:

۱- استاده از شیوه‌الکونی: زیرا تاثیر الگو و نقش‌پذیری انسان یک امر طبیعی است که از غریزه تقلید سرچشمه می‌گیرد:

یکی از کارهای مهم و مؤثری که مسئولین می‌توانند در خصوص همراهی و هماهنگی با طلاب جدیدالورود خود در امر مطالعه و کتابخوانی انجام دهند؛ بردن طلاب جدیدالورود به کتابخانه است. مسئولی که دست طلبه‌ی خود را گرفته و حداقل برای نخستین بار او را تا کتابخانه همراهی و در انتخاب کتاب کمک می‌کند بدین وسیله به او می‌فهماند که این کار آنقدر ارزش دارد که من همراه تو می‌آیم و وقت خود را در این راه صرف می‌کنم. کارمندان و خدمات و نگهبانان برای طلاب کاملترین الگوها برای همانندسازی هستند.

همچنین اگر در خوابگاهی یک کتابخانه هر چند کوچک وجود داشته باشد و قسمتی از آن به طلاب اختصاص یابد میل و توجه به کتاب و خواندن در آنها تقویت می‌شود.

بنابراین در مدرسه زبان و معارف اسلامی که مسئولین علاقه زیادی به مطالعه ندارند و اوقات فراغت خود را صرف سرگرمی‌هایی می‌کنند که با کتاب و خواندن ارتباطی ندارد نباید انتظار داشت که طلاب جدیدالورود این مدارس به کتاب خواندن و مطالعه علاقه‌مند شوند.

۲. برای طلاب جدیدالورود برنامه‌ریزی کنید.

یکی از ضروری‌ترین نیازهای انسان در زندگی، داشتن یک برنامه مناسب است. هر چند در جامعه ما بسیاری از افراد و مدارس به این اصل اساسی و مهم توجهی نمی‌کنند ولی معمولاً مسئولینی که طالب موفقیت و سعادت هستند برنامه منظمی را برای زندگی خود و طلبه‌اشان تنظیم می‌کنند. برنامه‌ای که در برگیرنده تمام نیازهای جسمی و روانی آنها باشد. انجام تکالیف شرعی و دینی، بازی، ورزش، انجام تکالیف درسی، تماشا، تلویزیون، همکاری در امور، شرکت در بحث‌های مدرسه زبان و معارف اسلامی، مطالعه و کتاب‌خوانی و...

۳. برای طلاب جدیدالورود قصه بگویید.

قصه و سیله‌ای است که می‌تواند طلاب را پیرامون مدرسه جمع کند و روابط عاطفی بین آنها را تقویت کند. مدرسین می‌توانند از راه قصه‌گویی توجه و اعتماد طلاب را به خود جلب کنند و با انتقال آنان به دنیای شادی و تخیل زمینه رشد و تکامل ذهنیشان را فراهم کنند. طلاب جدیدالورود معمولاً علاقه زیادی به شنیدن قصه‌ها دارند و از این کار لذت می‌برند. آنها بسیاری از اوقات به مطالبی که برایشان می‌گوییم یا می‌خوانیم به چشم یک قصه‌ی خیالی انگیز نمی‌نگرند بلکه آن را رویدادی واقعی می‌دانند که در زمانهای گذشته به وقوع پیوسته و همین امر باعث می‌شود با علاقه و دقت بیشتری به این مطالب گوش دهند. می‌توان از این علاقه برای ایجاد انگیزه و عادت دادن آنها به مطالعه و کتاب‌خوانی استفاده کرد. در حقیقت ما با قصه‌گویی لذت و شیرینی کتاب و مطالعه را به کام طلاب می‌ریزیم و طلبه وقتی بداند که چنین قصه‌هایی شیرین و خیالی انگیز محصول کتاب است در آرزوی آن است که خودش هم بتواند بزودی کتاب به دست بگیرد و آن را بخواند.

۴. برای طلاب جدیدالورود اشعار زیبا و موزون بخوانید.

از آنجا که کلام شعر آهنگین و موزون است به میزان زیادی مورد علاقه و توجه طلاب قرار می‌گیرد و آنان را به وادی تخیل می‌کشانند. خواندن شعر از روی کتاب برای طلاب در جذب آنان به سوی آن و ایجاد رغبت و عادت به مطالعه بسیار مؤثر است و در حقیقت همان نقش قصه را ایفا می‌کند. شعرهای طلاب جدیدالورود باید کوتاه — ساده و روان بوده و با آنچه مورد علاقه آنان است ارتباط نزدیک داشته باشد تا بتواند روی آنها تأثیر بگذارد.

بلند خواندن کتاب نه تنها محتوا و معنای آن را انتقال می‌دهد بلکه بدین وسیله تصویرهای درونی، عشق و علاقه کتابخوان نیز نسبت به افرادی که برای آنها کتاب خوانده می‌شود منتقل می‌گردد و یک رابطه عمیق عاطفی بین آنها پدید می‌آید.

اگر وقتی که ما مطالب کتاب را می‌خوانیم با انگشت اشاره کنیم و اجازه دهیم که طلبه حرکت‌های دست ما را ببیند و تصویرهای کتاب را نگاه کند و ارتباط بین مطالب کتاب و تصویرهای آن را برایش شرح دهیم او احساس مشارکت می‌کند و علاقه بیشتری از خود نشان می‌دهد.

۶. طلب را بر کشیدن نقاشی تشویق کنید.

اگر طلب جدیدالورود خود را به کشیدن نقاشی تشویق کنیم و زمینه‌ای فراهم آوریم که آنها با دفتر، قلم و مدارنگی آشنا شوند گام مؤثری در جهت علاقه آنها به کتاب برداشته‌ایم. طلبه‌ی علاقه‌مند به نقاشی سعی می‌کند کتاب‌های مختلف را به دست آورد تا تصویرهای آنها را بکشد و همین جستجو برای یافتن کتاب و تصویرهای زیبا علاقه او را به کتاب بیشتر می‌کند.

۷. طلب را بر بیان داستان و مطالبی که خوانده‌اند تشویق کنید.

طلب علاقه زیادی به بیان مطالبی که خوانده‌اند دارند و از این کار لذت می‌برند. وقتی طلبه می‌خواهد قصه‌ای را که از زبان فرد دیگری شنیده یا در کتابی خوانده است برای ما تعریف کند باید با صبر و حوصله و اشتیاق به سخنان او گوش دهیم و این برخورد ما نشانگر این است که به مطالعه طلبه و مطالبی که خوانده است علاقه‌مندیم. بنابراین او سعی خواهد کرد این کار خود را ادامه دهد و اطلاعات جدیدتری کسب نماید تا در فرصتهای مناسب به بیان آنها پردازد و مورد تشویق و تحسین قرار گیرد.

۸. از اسباب‌بازی و پازل‌های فکری برای ایجاد عشق و علاقه طلب نسبت به کتاب و مطالعه استفاده کنید.

اسباب‌بازی و پازل‌های فکری طلبه را از دنیای درونی‌اش بیرون کشیده و او را با دنیای بیرون ارتباط می‌دهد مدرسین بدین وسیله می‌توانند بین دنیای تخیل طلبه خود و دنیای واقع‌پلی بزنند. ساخت و سایل مطالعه به صورت اسباب‌بازی و پازل زمینه فکری خوبی نسبت به کتاب و کتابخوانی در طلبه پدید می‌آورد همان‌طور که او و سایل آشپزی یا و سایل دیگری را دور خودش چیده و از آنها برای طبخ غذای ساختگی مهمان و یا ساخت وسیله‌ای استفاده می‌کند به همان صورت می‌تواند با داشتن قفسه‌های کوچک کتاب، میز، چراغ مطالعه و کتاب نقش یک کتابدار یا طلبه‌ی اهل مطالعه را بازی کند.

۹. برای پاسخ دادن به سوال های طلاب از کتاب استفاده کنید.

در بسیاری از موارد بهتر است به جای دادن پاسخ سریع آنها را تشویق کنیم که خود پاسخ مورد نظرشان را پیدا کنند و برای این کار کتابهایی به آنها معرفی کنیم تا پاسخ خود را در آن بیابند. اگر کتابهای مورد استفاده دارای تصویر باشند نتیجه مطلوبتری به دست خواهد داد.

۱۰. برای طلاب خود کتابها و نشریه های مناسب خریداری کنید.

اگر مسئولین به خرید کتاب برای طلبه اهمیت بدهند براحتی می توانند او را بسوی مطالعه سوق دهند.

برای مثال وقتی مدرس برای چند روز به م سافرت می رود و طلبه با بی صبری در انتظار آمدن او لحظه شماری می کند با آمدن مدرس خود را به او نزدیک می کند و معمولاً اولین سؤالش این است که استاد برایمان چه چیز تازه ای آورده ای؟! ممکن است استاد بسته ای شیرینی و ... برای طلبه آورده باشد اما اگر استاد همراه هر کدام از اینها یک یا چند جلد کتاب متناسب او آورده باشد به او فهمانده که همان طور که شیرینی و ... اهمیت دارد کتاب هم دارای ارزش است همچنین اهداء کتاب در موقعیتهای مناسب مثل جوایز مسابقات و یا تولد طلبه می تواند اثربخشی بالایی داشته باشد.

نقش مدارس در ترویج فرهنگ کتاب خوانی بین افراد

مدارس، دومین محیط تربیتی است که تأثیر زیادی در آموزش و رشد شخصیت طلاب دارد. افراد حساس ترین دوران عمر خود را در مدرسه می گذرانند. اگر عوامل تربیتی در مدرسه بخوبی وظیفه خود را انجام دهند می توان به سعادت و ترقی جامعه در آینده بطور کامل امیدوار بود. مدیر، استاد، کارکنان اداری و پشتیبانی، فضا و امکانات کافی و... از جمله عواملی هستند که تأثیر زیادی در ایجاد انگیزه و عادت به مطالعه در طلاب دارند که در این قسمت به نقش و تأثیر هر کدام اشاره می کنیم.

(الف) مدیر مدرسه

نقش مدیر در مدرسه به عنوان محور اصلی فعالیتهای آموزشی و پرورشی، بسیار حساس و تعیین کننده است. تجربه نشان داده است موفقیت مدرسه در امور مختلف بستگی زیادی به آگاهی، درایت و برنامه ریزی مدیر آن دارد. یکی از شرط های اصلی رسیدن به نتایج مطلوب در ایجاد علاقه و عادت به مطالعه در افراد آگاهی و علاقه ی مدیر مدرسه نسبت به این کار است اگر مدیران مدارس به اهمیت کار معتقد شوند و خود، محور حرکت باشند سایر عوامل موجود در مدرسه به یاری آنها آمده و موفقیت را قطعی می کند.

ب) نقش استاد

پس از جدا شدن طلبه از محیط مدرسه زبان و معارف اسلامی، استاد محبوب‌ترین و بانفوذترین فردی است که رفتار طلبه را تحت تأثیر جدی خود قرار می‌دهد هر چند این تأثیر در تمام طول دوران تحصیل وجود دارد ولی افراد دوره ابتدایی بیشتر از دیگران تحت تأثیر افکار، عقاید و رفتار استاد خود قرار می‌گیرند. آنها استاد را به عنوان یک الگو می‌پذیرند و کارهای او را سرمشق خود قرار می‌دهند. اگر استاد بخواهد طلاب را به مطالعه و خواندن علاقه‌مند کند، لازم است ابتدا خود به خواندن بپردازد تا بتواند این لذت را به آنها انتقال دهد. یکی از راه‌های ابراز این لذت خواندن داستان در کلاس است. هم‌چنین نشان دهد که برای کتاب‌ها ارزش قائل است.

ج) روش تدریس استاد

علاوه بر تأثیر عمیقی که استاد به عنوان الگو در ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی دارد روش تدریس او نیز یکی از عوامل مؤثر در کسب مؤفقیّت است اگر بخواهیم مطالعه و کتابخوانی را در متن فعالیتهای آموزش و پرورش وارد کنیم ناگزیریم از روشهایی استفاده کنیم که طلبه نیاز به کتاب غیردرسی و مطالعه پیگیر را با تمام وجود احساس کند. یکی از این برنامه‌ها استفاده از روشهای تدریس است که افراد را به سوی مطالعه کتاب هدایت می‌کند یعنی روش تدریس فعال که می‌تواند افراد را به صحنه فعالیت بکشاند. خوبخاتنه کتابهای جدیدالتألیف فارسی با طراحی فعالیت کتابخوانی گامی بسیار مثبت در جهت هدایت شاگردان به مطالعه و کتابخوانی برداشته است.

به طور کلی روش تدریسی که افراد را به کتابخانه و جستجو در جهان پیرامونشان هدایت کند و آنها را به مطالعه و تحقیق وادارد از بهترین روشهای تدریس است. در تدریس باید روش استاد محوری کنار رود و استفاده صرف از کتاب درسی به عنوان یک محور از میان برداشته شود تا نتیجه مطلوب از آموزش بدست آید.

استاد نباید همه سؤلهای افراد را به راحتی پاسخ دهد بلکه باید با انتخاب و معرفی کتابهای مناسب زمینه‌ای فراهم کند که طلبه مطالب مورد نیاز خود را از طریق کتاب و مطالعه بدست آورد حتی برای ایجاد انگیزه بیشتر در اوایل کار می‌تواند نشانی دقیق مطالب و صفحه‌ها را نیز بدهد. هم‌چنین استاد می‌تواند پیش از شروع درس جدید کتابهایی را که مکمل بحث آن است و با توانایی‌های افراد نیز همخوانی دارد انتخاب و به آنها معرفی کند.

اگر استاد هر جلسه همراه خود کتابی به کلاس آورد، به عنوان یک الگوی رفتاری مورد توجه افراد قرار می‌گیرد. استاد آگاه و خردمند برای تنوع در کلاس درس و برای ایجاد انگیزه نسبت به مطالعه کتابها و نشریه‌ها، کتاب یا مجله‌ی همراه خود به

کلاس آورده و نکته‌ای کوتاه و شیرین برای افراد می‌خواند و این گونه بطور مستقیم شیرینی و لذت مطالعه و مراجعه به کتاب را در کام تشنه افراد می‌ریزد و بدین وسیله مهر و علاقه افراد را نیز به خود جلب می‌کند.

د - کتابخانه مدارس

کتابخانه دستگاه حرارت مرکزی و روح مدرسه است و حتی بیجا نیست اگر از کتابخانه به عنوان قلب مدرسه یاد کنیم. چرا که این مکان می‌تواند به فضایی برای تغذیه فکری و روحی همه افراد و کارکنان مدرسه تبدیل شده و تأثیری شگفت و عمیق بر پیشرفت و سعادت آینده همه افراد بگذارد. کتابخانه مدرسه دارای دونقش و وظیفه عمده می‌باشد.

۱ - ایجاد انگیزه و عادت به مطالعه در طلابی که هیچ زمینه قبلی برای مطالعه کتابهای غیردرسی نداشتند و مدرسه زبان و معارف اسلامی به هر دلیل نتوانسته برای علاقه‌مندی آنها به مطالعه و کتاب کاری انجام دهند.

۲ - تقویت انگیزه مطالعه در طلابی که قبلاً زمینه مطالعه در مدرسه زبان و معارف اسلامی آنها وجود داشت و تا حدی به خواندن و مطالعه کتاب علاقه‌مند هستند و تغذیه روحی این افراد با کتابهای مورد نیازشان.

طبیعی است که کتابخانه مدرسه برای هر گروه از این افراد باید برنامه‌های خاصی را تدارک ببیند و حتی می‌تواند از وجود افراد گروه دوم برای تشویق گروه اول استفاده کند.

جذاییت و فضای کتابخانه

فضایی که برای کتابخانه انتخاب می‌شود علاوه بر بزرگ بودن باید از جذاییت کافی نیز برخوردار باشد. برای این منظور باید به تزئین و زیبای آن توجه کرد البته مقصود تزئین‌های پرهزینه و شلوغ نیست بلکه می‌توان با استفاده از تابلوهای زیبای نقاشی که طبیعت، گلها و گیاهان را به تصویر کشده‌اند بر جذاییت محیط کتابخانه افزود.

فضای فیزیکی کتابخانه

فضای فیزیکی کتابخانه عامل مهمی برای علاقه‌مندی افراد به مطالعه می‌باشد که متأسفانه امروزه بسیاری از مدارس ما فضای مناسبی برای کتابخانه ندارند. امید است مسئولان محترم وزارت آموزش و پرورش و سازمان نو سازی مدارس به فکر چاره‌ای باشند تا دست‌کم در ساخت و سازهای جدید جای مناسبی با وسعت و امکانات کافی برای کتابخانه مدرسه در نظر گرفته شود. البته این مکان باید طوری ساخته شود که قابلیت تبدیل به کلاس درسی را نداشته باشد.

چه خوب است از کتابخانه به عنوان کارگاه آموزشی استفاده شود. تشکیل بعضی از کلاس‌ها به ویژه ادبیات فارسی در کتابخانه آموزشگاه و استفاده از این مکان به عنوان کارگاه آموزشی در اهمیت و اعتبار کتابخانه افزوده و انگیزه‌ای برای استفاده بیشتر افراد از کتابخانه را فراهم می‌کند.

آموزش روشهای پژوهش مطالعه و تحقیق درباره موضوع های درسی، طبقه بندی کتاب ها، چگونگی استفاده از کتابخانه، روش یادداشت برداری و... از جمله برنامه هایی است که باید در این کارگاه آموزش داده شود.

۵- کتابخانه کلاسی

برای حل مشکل فضای کتابخانه باید در فکر راههای مناسبی باشیم. با بهره‌وری از امکانات و شرایط موجود بیشترین استفاده را در جهت ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی و علاقه‌مند کردن افراد به کتاب ببریم. مانمی توانیم نداشتن کتاب و کتابخانه را بهانه‌ای برای نداشتن کتابخوان قرار دهیم. برای جبران بخشی از کمبود فضای کتابخانه در مدارس ایجاد کتابخانه‌های کلاسی راه حل مناسبی است زیرا این راه یکی از ساده‌ترین و موفق‌ترین روشهای حل مشکل فضای کتابخانه و در دسترس قرار دادن کتاب برای افراد است.

کتابخانه کلاسی فواید زیر را دارد:

- ۱- به هزینه زیادی احتیاج ندارد و تا حدی مشکل کمبود فضای مناسب برای کتابخانه را حل می‌کند.
- ۲- در تمام ساعت کار، طلاب به آن دسترسی دارند و گرفتن کتاب تشریفات خاصی ندارد.
- ۳- طلاب هر روز با دیدن کمد کتابخانه نسبت به مطالعه راغب‌تر می‌شوند و کتابهای متناسبی را انتخاب می‌کنند.
- ۴- استاد می‌تواند به هنگام تدریس از کتابها استفاده کند تا بر علاقه‌مندی افراد بیفزاید.
- ۵- با واگذاری بخشی از کار کتابخانه به افراد حس مسئولیت‌پذیری در آنها تقویت می‌شود.

فعالیت‌های جنبی که مدارس می‌تواند جهت ترغیب افراد به مطالعه و کتابخوانی انجام دهد.

۱۱ ایجاد فروشگاه کتاب در مدرسه:

گرفه‌ی مدارس محل مناسبی برای فروش کتاب هستند. اگر هر آموز شگاه بتواند کتابهای مناسب و ارزان قیمت همراه با تخفیف مناسب در اختیار افراد قرار دهد می‌تواند میزان علاقه‌مندی افراد به مطالعه و کتابخوانی را افزایش دهد. این فکر به عنوان یک تجربه در کشور انگلستان انجام شده و موفقیت‌هایی به دست آمده است.

معرفی کتاب به عنوان یک کار انگیزشی برای ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی مؤثر است. خلاصه کردن کتاب و معرفی آن در تابلو اعلانات تأثیر زیادی در تشویق افراد به مطالعه دارد. همچنین خواندن خلاصه کتاب و ذکر مشخصات آن در ابتدای کلاسی درس هم می‌تواند انگیزه مطالعه را در افراد به وجود آورد.

۳. از جلسه‌های نایندگان طلاب و مسئولین آموزش مدرسه زبان و معارف اسلامی به نحو مطلوب استفاده کنیم:

باید به مدرسین آموزش داده شود که خواندن در دنیای امروز یک نیاز اساسی و بخشی از زندگی است و به عنوان الگوی تربیتی طلاب جدیدالورود خود نقش مهمی در تشویق و ترغیب آنها به مطالعه دارد. حتی مجموعه‌ای از کتابهای مفید و ساده به طلاب جدیدالورود معرفی کرد تا آنان نسبت به تهیه این کتاب‌ها اقدام کنند.

اگر مدارس دارای فضای مناسبی به عنوان کتابخانه هستند جلسه آموزش مدرسه زبان و معارف اسلامی را در آنجا برگزار کرد و یا طوری برنامه‌ریزی کنیم که نمایندگان طلاب یا خود طلاب از کتابخانه بازدید کنند و در جریان فعالیت‌های آن قرار گیرند. همچنین اگر به نمایندگان طلاب یا خود طلابی که همکاری خوب و قابل توجهی با مدرسه دارند کتابهای مناسب تربیتی اهدا شود تأثیر چشم‌گیری خواهد داشت.

۴. معرفی اعضاء فعال کتابخانه‌های کلاس و مدرسه:

اگر اعضاء فعال کتابخانه مدرسه یا کلاس در هفته شناسایی شوند و در یکی از روزهای آن در حضور سایر افراد تشویق گردند و یا نام آنها در تابلو کتابخانه نصب شود انگیزه بیشتری برای مطالعه دیگر افراد ایجاد می‌کند. همچنین این گونه کارها بیانگر اهمیت کتاب و مطالعه برای آنان است.

۵. برگزاری مسابقه کتابخوانی

برگزاری مسابقه کتابخوانی به عنوان وسیله‌ای مؤثر برای ایجاد رغبت بیشتر و عادت به مطالعه نزد طلاب استفاده کرد و تعداد زیادی کتاب را روانه خانه‌های آنان کرد. همراه با مسابقه‌های کتابخوانی، گسترش و تقویت مسابقه‌های مطالعه و تحقیق که از جایگاه خوبی در مدارس و بین افراد برخوردار است باید در نظر گرفته شود.

انتخاب کتابهای مفید و جذاب و تهیه جایزه‌های مناسب انگیزه افراد را برای شرکت در این مسابقه‌ها بیشتر می‌کند.

برگزاری مسابقه‌های حضور پرش و پاسخ شبیه آنچه در برنامه‌های تلویزیونی اجرا می‌شود برای ایجاد عادت و تشویق افراد به مطالعه مفید است به این ترتیب که تعدادی کتاب مناسب در زمینه‌های گوناگون به‌طلبه‌هایی که برای شرکت در این مسابقه ثبت‌نام کرده‌اند معرفی می‌شود، دو گروه شرکت‌کننده با آمادگی کامل به رقابت می‌پردازند و به گروه برتر جایزه اهدا می‌شود. برگزاری این مسابقه در سطح کلاس‌ها، مدارس و نمایندگی‌ها فرصت مناسبی برای فراهم کردن زمینه مطالعه افراد است.

۷. از کتاب به عنوان جایزه استفاده کنیم.

اهدای کتاب به افراد به عنوان جایزه گامی است در جهت علاقه‌مند کردن افراد به مطالعه که البته لازم است در انتخاب کتاب با توجه به نیازهای قومی، ملیتی و روحی افراد دقت لازم را داشت حتی بهتر است جایزه طلبه منحصرأ کتاب نباشد بلکه همراه با جایزه‌های مورد علاقه آنها یک یا چند جلد کتاب مناسب نیز اهدا شود.

۸. مطالعه را به عنوان بخشی از تکلیف شب منظور کنیم.

اگر استاد بخواهد پیوند مناسبی بین مطالعه، کتاب‌خوانی و تکلیف شب برقرار کند باید از افراد بخواهد هر هفته دست کم یک یا دو جلد کتاب داستان و غیردرسی متناسب با سطح آموخته‌هایشان را به عنوان تکلیف بخوانند و در حدتوانایی‌های خود خلاصه چند سری از آن را در دفتر خویش یادداشت کنند. البته بهتر است هیچگونه اجباری در کار نباشد تا باعث دلزدگی افراد از کتاب نشود.

۹. افراد را به نوشتن کتاب تشویق کنیم.

برای آشنایی افراد با کتاب و چگونگی تهیه آن می‌توان در دوره زبان فارسی آنان را به نوشتن کتاب تشویق کرد. برای این کار طلبه مجموعه‌ای از تصاویر را جمع‌آوری کرده و داستانی برای آنها می‌نویسد یا داستانی نوشته و تصاویری بر آن نقاشی می‌کند. استاد می‌تواند افراد را راهنمایی کند تا نوشته‌های خود را به صورت کتاب درآورده؛ آنها را در کتابخانه کلاس جمع‌آوری کنند و به نمایش بگذارند.

درس انشا پایه و اساس تفکر و خلاقیت در طلبه است. استاد می‌تواند با ارائه موضوعاتی متنوع، هم به پرورش قوه تفکر و خلاقیت طلبه پرداخته و هم او را به مطالعه و کتاب‌خوانی علاقه‌مند سازد. در مدارس زبان فارسی که این درس را ندارند می‌توان چنین درسی تعریف نمود تا در تحقیقات پایانی خود را بروز دهد.

استاد می‌تواند موضوعاتی را مانند اهمیت کتاب و مطالعه، نقش کتاب‌خوانی در زندگی انسان و پیشرفت جامعه، بهترین کتابی که خوانده‌ام، اولین روزی که به کتابخانه رفتم و خلاصه‌نویسی... موضوع‌هایی از این قبیل به افراد بدهد و آنها را وادارد تا در این باره به تفکر و نوشتن بپردازد.

دیگر اینکه از روش‌هایی استفاده کند تا افراد به سوی کتاب و کتابخانه هدایت شوند. به عنوان نمونه طوری برنامه‌ریزی کند تا افراد در هر جلسه درس انشا ضمن انجام تکالیف رسمی نوشته‌ای کوتاه از کتاب، نشریه یا مجله و منبع دیگری با ذکر نام نویسنده و مأخذ آن در دفتر خود بنویسند تا بدین وسیله آنها به دنیای مطالعه و کتاب‌خوانی قدم گذارند.

تشکیل کلاس درس انشاء در کتابخانه مدرسه، بردن افراد به کتابخانه‌ها، تشویق افراد به خلاصه‌نویسی کتابهای گوناگون، نقد و بررسی داستانها در کلاس و همچنین قرائت نکته‌های آموزنده و جالب، قطعه‌های زیبای ادبی از کارهای دیگری است که استاد انشا می‌تواند به وسیله آنها در افراد نسبت به مطالعه کتاب ایجاد رغبت و انگیزه نماید.

۱۱. روشهای صحیح مطالعه و تندخوانی را به طلاب آموزش دهیم.

مطالعه در جهان امروز به عنوان یک فن مطرح است. فنی که بسیاری از افراد نسبت به آن بی‌اطلاع بوده یادارای آگاهی اندکی هستند. شاید همین امر خود یکی از دلایل پایین بودن میزان مطالعه در جامعه باشد، زیرا اگر افراد بتوانند با روش بهتر و سرعت بیشتری کتاب بخوانند و درک مطلب برایشان آسان باشد با علاقه‌مندی بیشتری کتاب را به دست می‌گیرند و مطالعه می‌کنند بنابراین ضرورت دارد روشهای صحیح مطالعه و تندخوانی به افراد آموزش داده شود و راههای تقویت حافظه و شیوه‌های بهتر یادگیری برای آنها بیان شود. این کار به وسیله کتابهایی که تحت عنوان «فن مطالعه، تندخوانی، تقویت حافظه و...» امکان پذیر است.

۱۲. مجله‌ها و روزنامه‌های ویژه طلاب اهمیت دهیم.

مجله‌ها به دلیل دارا بودن تنوع زیاد، تصویرهای زیبا، بیان و تجربه و تحلیل مسائل و حادثه‌های روز و ویژگیهای مثبت دیگر، مورد علاقه طلاب قرار می‌گیرند و از جذابیت بیشتری برخوردارند.

همچنین فراهم بودن زمینه ارتباط خوانندگان با نشریه‌ها از راه‌های مختلف و به تعبیری زنده بودن مطالب باعث ایجاد انگیزه و رغبت به مطالعه در طلاب می‌شود. حتی می‌توان گزیده‌ای از مطالب و مجله‌ها و روزنامه‌ها را به عنوان بریده جراید در تابلو مخصوصی نصب نمود و در معرض دید افراد قرار داد. یا در مراسم آغازین مدارس قرائت کرد و از آنها برای تهیه نشریه دیواری استفاده نمود.

۱۳. تیسری نشریه‌های دیواری را جزء فعالیت‌های گروهی افراد قرار دیم.

دادن تکالیف سنتی خشک و بی‌روح جزء از بین بردن وقت طلبه سودی نخواهد داشت. چه خوب است که استاد تکالیف را طوری سازماندهی کند که افراد بصورت گروهی با مطالعه کتابهای مختلف، نشریه‌های دیواری تهیه کنند. این کار انگیزه‌ای قوی در افراد برای مطالعه و بررسی کتابهای غیردرسی، روزنامه، مجله‌ها بوجود می‌آورد. معرفی کتابهای مفید و سازنده، و فعالترین اعضای کتابخانه کلاس و مدرسه در این نشریه‌ها راهی برای ایجاد انگیزه و رغبت بیشتر برای مطالعه افراد است.

۱۴. برگزاری افراد کتاب دیواری درست کنیم.

یکی از روش‌های دیگری که برای جلب توجه افراد مؤثر است درست کردن کتاب‌های دیواری برای آنهاست این کار را می‌توان براساس کتاب‌های ژاپنی و اروپایی که در قرنهای ۱۶ تا ۱۹ معمول بوده و به نام کتاب‌های دیواری مشهور بودند انجام داد.

درست کردن این کتاب‌ها، تقریباً شبیه نشریه دیواری است، بدین شکل که داستان جذابی را به قسمت‌های مختلف تقسیم کرده و آن را همراه با تصویر روی مقوا یا کاغذهای بزرگ می‌نویسند و در جای مناسبی نصب می‌کنند تا افراد بتوانند براحتی آن را بخوانند همچنین می‌توان یک داستان را به چند بخش تقسیم کرده و هر بخش آن را در یک هفته به دیوار نصب نمود.

۱۵. برگزاری جلسه‌هایی به همراه افراد برای تدوین کتابها

برگزاری جلسه‌های نقد و بررسی کتاب‌های طلاب یکی از راه‌های ایجاد انگیزه نسبت به مطالعه بعضی از کتاب‌هاست. علاوه بر آن این کار باعث افزایش آگاهی افراد در مورد چگونگی انتخاب کتابهای مناسب خواهد شد. طلبه‌ی که در این جلسه شرکت می‌کند کتابها را با دقت و حساسیت بیشتری می‌خواند و درمی‌یابد که پس از خواندن هر نوشته نباید مسحور آن شود. نقد و بررسی کتابها به بچه‌ها دید انتقادی خواهد داد و باعث خواهد شد که با خواندن هر کتابی بی‌دلیل صاحب عقیده‌ای نشوند یا تغییر عقیده ندهند. همچنین سلیقه‌ی آنان را در انتخاب کتاب بالا خواهد برد و باعث خواهد شد که دیگر هر کتابی را نخوانند.

برای بالا بردن کیفیت چنین جلسه‌هایی می‌توان از نویسندگان و افراد صاحب‌نظر دعوت کرد تا نسبت به نقد و بررسی کتابها اقدام کنند. در صورتی که در بعضی مناطق امکان حضور افراد صاحب‌نظر نباشد استادان و مربیان علاقه‌مند با مطالعه قبلی می‌توانند این کار را انجام دهند.

در خاتمه از خدای بزرگ آرزو دارم که با یک نهضت همگانی اعم از مسئولین، دست‌اندرکاران، مدیران، اساتید، مدیران مدارس زبان و معارف اسلامی، و همه بخش‌هایی که می‌توانند نقشی داشته باشند با شندگام‌هایی مؤثر در این زمینه برداشته تا فرهنگ مطالعه و کتابخوانی در جامعه المصطفی (ص) العالمیه به اوج خود رسیده و شکوفایی هر چه بیشتر استعدادهای افراد را شاهد باشیم.

منابع

- ۱- افروز، غلامعلی: روانشناسی و تربیت طلاب و نوجوانان، چاپ سوم، (تهران، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۷۲)
- ۲- تبریزی، مصطفی: کتاب درمانی، چاپ اول، (تهران، انتشارات فراروان، ۱۳۷۲)
- ۳- کاربخش راوری، ماشاءالله: چگونه طلاب را به مطالعه علاقه‌مند کنیم، چاپ اول، (تهران، انتشارات مدرسه، ۱۳۷۸)
- ۴- لاریک. نانس: چگونه بچه‌هایمان را به مطالعه تشویق کنیم. مترجم مهین محتاج، چاپ اول (تهران، کانون پرورش فکری، ۱۳۶۶)

روش های مطالعه صحیح

جامعة
المصطفى
العالمية

مجتمع آموزش عالی اصفهان
معاونت پژوهش

مقدمه:

هر انسانی احساسات و عواطف درونیش با دیگری حتی والدین و خواهر و برادرانش تفاوت هایی دارد اینکه یک شخصی مدعی باشد من بهترین روش مطالعه را یافته ام و آن را بخواهد به تمام افراد جامعه تعمیم دهد کاری بیهوده و عبث است. انسان های مختلف در ساعات مختلف شبانه روز و به صورت های متفاوت مثلا در حال راه رفتن، نشستن، خوابیده و . . . مطالعه می نمایند و بهترین زمان یادگیری و روش یادگیری را آن می دانند که انجام داده و پاسخ مثبتی دریافت نموده اند. بنابراین هرفردی روش مطالعه و درس خواندن خودش را دارد. سعی کنید روشی که بهتر از پس فهمیدن درس ها بر می آید را کشف کنید و به این ترتیب موفقیت تان را تضمین کنید. البته محققان توصیه هایی دارند که از بکارگیری آنها احتمالا سودخواهید برد.

مزایای شیوه های صحیح مطالعه:

- ۱- زمان مطالعه را کاهش می دهد.
- ۲- میزان یادگیری را افزایش می دهد.
- ۳- مدت نگهداری مطالب در حافظه را طولانی تر می کند و یادآوری را آسان تر می کند.
- ۴- فراگیری اطلاعات را آسان تر می سازد.

برای داشتن یک مطالعه ای مفید و کمک به یادآوری در آینده و دوران جمع بندی خود، نوشتن نکات مهم ضروری است. البته باید از نوشتن مطالب حاشیه ای و اضافه پرهیز کرد، زیرا این کار باعث تلف کردن وقت خواهد شد. به یاد داشته باشید که خواندن بدون یادداشت برداری یک علت مهم فراموشی است.

شش روش مطالعه :

۱- نوشتن بدون نوشتن نکات کلیدی: این روش نادرست مطالعه است. مطالعه ای سودمند برای رسیدن به هدف باید اینگونه باشد که از تمام حواس خود برای درک صحیح مطالب استفاده کرد. باید با چشمان خود مطالب را خواند و هنگام رسیدن به نکته ای کلیدی ومهم مطالب را باصدای بلند خواند و نکات مهم را یادداشت کرد تا هم مطالب مورد مطالعه در ذهن تثبیت شود و هم در هنگام

مورد نیاز، خصوصاً در دوران جمع بندی قبل از کنکور، بتوان از روی نوشته ها مرور کرد و خیلی سریع مطالب مهم را مجدداً به خاطر آورد و استفاده کرد.

۲- کشیدن زیر جملات مهم: این روش شاید نسبت به روش قبلی آسان تر است و زمانبر نیست ولی روش کاملی برای مطالعه نیست.

چراکه در این روش بعضی از افراد بجای آنکه تمرکز و توجه بر روی یادگیری و درک مطالب داشته باشند؛ ذهنشان معطوف به خط کشیدن زیر نکات مهم می گردد. روش صحیح خط کشیدن زیر جملات مهم این است که پس از خواندن مثلا یک صفحه زیر نکات مهم را خط بکشند نه آنکه در یک صفحه به دنبال نکات مهم بگردند تا زیر آن را خط بکشند.

۳- تاثیر نویسی: این روش نسبت به دو روش قبلی بهتر است اما باز هم روشی کامل برای درک عمیق مطالب و مفهومی خواندن

یک مطلب نیست. هرچند می تواند برای یادگیری مطالبی که از اهمیتی چندانی برخوردار نیستند، مورد استفاده قرار گیرد.

۴- خلاصه نویسی: در این روش شما مطالب را می خوانید و آنچه را که درک کرده اید بصورت خلاصه یادداشت می کنید که این

روش از روش های قبلی بهتر است چرا که در این روش ابتدا مطالب را درک کرده سپس آنها را یادداشت می کنید اما باز هم بهترین روش برای خواندن نیست.

۵- کلید برداری: این روش به اینگونه است که پس از خواندن و درک یک مطلب سعی می شود جملاتی کوتاه و کلیدی برای

یادآوری مطالب مهم را نوشت که این جملات کوتاه ترین و پرمحتواترین جملات هستند که با خواندن آنها کل مطلب برای شخص تداعی می شود.

۶- آزمون های از پیش روش قبل است: بدین ترتیب که شما مطلبی را می خوانید و به طور کامل درک می کنید و در صورت نیاز زیر نکات

مهم خط کشیده و سپس شروع به خلاصه برداری می کنید و به خلاصه ی خود نگاهی کلی می اندازید و نکات کلیدی را بصورت جملاتی کوتاه و پرمعنا می نویسید که در دوران جمع بندی و یا حتی قبل از آزمون های موضوعی می توانید از این جملات کوتاه در کمترین زمان استفاده کرد و بیشترین بازده را داشت.

شرایط مطالعه:

((بکارگیری شرایط مطالعه برای بیشترین بازده در کوتاه‌ترین زمان))

شرایط مطالعه، مواردی هستند که با دانستن و بکارگیری آنها، می‌توان مطالعه‌ای مفیدتر با بازدهی بالاتر داشت و در واقع این شرایط به شما می‌آموزند که قبل از شروع مطالعه چه اصولی را به کار گیرید، در حین مطالعه چه مواردی را فراهم سازید و چگونه به اهداف مطالعاتی خود برسید و با دانستن آنها می‌توانید با آگاهی بیشتری درس خواندن را آغاز کنید و مطالعه‌ای سودمندتر داشته باشید:

۱- **شروع صحیح:** برای موفقیت در مطالعه، باید درست شروع به مطالعه کنید.

۲- **برنامه‌ریزی:** یکی از عوامل اصلی موفقیت، داشتن برنامه‌ای منظم و قانون مند است.

۳- **نظم و ترتیب:** اساس هر سازمان و برنامه‌ای به نظم آن بستگی دارد

۴- **خط‌آرامش:** آرامش، ضمیر ناخود آگاه را آماده برای یادآوری مطالب می‌کند.

۵- **استفاده صحیح از وقت:** وقت طلاست یا به قول بنیامین فرانکلین، ((آیا زندگی را دوست دارید؟ پس وقت را تلف نکنید زیرا زندگی

از وقت تشکیل شده است.)) زمان، برترین گنج است که همه از آن غافلیم.

۶- **سلامتی و تندرستی:** عقل سالم در بدن سالم است.

۷- **تغذیه مناسب:** تغذیه صحیح نقش مهمی در سلامتی دارد.

۸- **استفاده از فرهنگ بی‌نیت:** برای به دست آوردن معنای کلمات سعی گردد از فرهنگ لغات استفاده شود.

۹- **استفاده از تست:** اگر تست‌هایی پیرامون درس و کتاب مورد مطالعه مطرح بوده است برای آشنایی بیشتر خوب است از آنها بهره

برداری شود.

۱۰- **خواب کافی:** خواب فراگیری و حافظه را تقویت می‌کند.

۱۱- **درک مطلب:** آنچه در حافظه بلند مدت باقی می‌ماند، مطالبی است که ما بطور کامل درک کرده ایم

۱۲- **ورزش:** ورزش کلید عمر طولانی است.